

DOI 10.26886/2414-634X.1(37)2020.11

UDC 37.014.5/25

DOUBLE/JOINT DEGREE PROGRAMS: THE LEGAL ASPECT

O. A. Humenna, PhD student

<http://orcid.org/0000-0003-3644-8758>

Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The paper analyzes the documents of the European Higher Education Area and Ukraine, which enable the development and implementation of double/joint degree programs. It has been found that the implementation of double/joint degree programs has been addressed at all ministerial conferences responsible for higher education in the European Higher Education Area. An analysis of the legal framework of Ukraine showed that there are appropriate documents at the national level that allow the development and implementation of double/joint degree programs. The following issues have been identified for the implementation of double/joint degree programs: ensuring sustainability; ensuring proper funding; curriculum development; legal issues; recruitment of students; providing support from national or international organizations/government; program accreditation; academic calendar differences; institutional support; credit transfer agreement; communication with a partner; a fee structure agreement; language issues; the extent of the duration agreement; double counting of credits; negotiation development on the double/joint degree programs development.

Key words: European Higher Education Area, academic mobility, European Research Area, recognition of higher education qualifications.

аспірантка, Гуменна О. А., Програми подвійних/спільних ступенів: нормативно-правовий аспект / Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

У статті проаналізовано документи Європейського простору вищої освіти та України, які уможливають розроблення та реалізацію програм подвійних/спільних ступенів. З'ясовано, що питання реалізації програм подвійних/спільних ступенів розглядалося на всіх конференціях міністрів, відповідальних за вищу освіту Європейського простору вищої освіти. Аналіз нормативно-правової бази України засвідчив, що на національному рівні є відповідні документи, які уможливають розроблення та реалізацію програм подвійних/спільних ступенів. Виявлено такі проблеми щодо реалізації програм подвійних/спільних ступенів: забезпечення стійкості; забезпечення належного фінансування; розроблення курикулуму; юридичні питання; набір студентів; забезпечення підтримки з боку національних чи міжнародних організацій/уряду; акредитація програм; академічні календарні відмінності; інституційна підтримка; договір про зарахування кредитів; спілкування з партнером; оплата; мова викладання; ступінь угоди про тривалість; подвійний підрахунок кредитів; ведення переговорів про розроблення програм.

Ключові слова: Європейський простір вищої освіти, академічна мобільність, Європейський дослідницький простір, визнання кваліфікацій вищої освіти.

Постановка проблеми. У грудні 2019 року в освітній сфері України та в тій частині ЗМІ, яка багато пише про шкільні справи, відбувся великий сплеск цікавості до результатів першої участі українських учнів у черговому (PISA-2018, №7) шкільному міжнародному тестуванні мовних, математичних і природничо-наукових

знань учнів 15 років. Українці виявилися на позиції, що тільки трохи поступалася «середній лінії» для всіх країн-учасниць (їх було 78). Журналісти прийняли результат мало не панічно, хоч насправді (і це офіційно наголошують організатори PISA) учням пропонували такі завдання, з якими вони не стикалися безпосередньо на уроках. Незвичні і довгі умови, брак часу (усього дві години на всі «вимірювання») та інші несподіванки дають нам підставу висловити припущення, що українські учні засвідчили непогану спроможність діяти у важких умовах. Цей факт ми вказуємо з однією метою – підкреслити світову тенденцію зміщення уваги у сфері освіти від системи обов'язкового навчання всього складу кожної молодішої генерації до вищої освіти з наголосом на аспірантуру і докторантуру. І PISA, і інші заходи, і державна політика скеровані на виділення з усієї молоді тієї когорти найздібніших, які визначали і визначатимуть технологічний та економічний прогрес і в XIX, і в XX ст. Не випадково світ трохи схилений на «якості освіти» і навіть організовані світові змагання за титул «закладів світового класу».

Цю статтю ми присвячуємо вузькому питанню організації більш розвиненими державами селекції зарубіжної молоді за рахунок подвійних/спільних ступенів. Очевидно, що у цій темі найбільшою активністю в Україні відзначаються не Японія чи Тайвань, а європейські держави (США також піклуються про все це, але більше цікавляться не «спільним навчанням», а поповненням своєї аспірантури здібною молоддю з усього світу). Ця «європейська» освітня цікавість до України зустрічається з позитивною налаштованістю України. Одним із принципів, на яких ґрунтується наша державна політика у сфері вищої освіти, є інтеграція системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) та Європейський дослідницький простір.

Інтеграція до ЄПВО була визначена другим із трьох пріоритетних напрямів змін у вищій освіті на 2018–2019 рр. [1]

Реалізація зазначеного напрямку лежить у площині інтернаціоналізації вищої освіти, яка є однією з провідних тенденцій розвитку вищої освіти більшості країн світу. Інтернаціоналізація (Internationalisation) у вищій освіті – це «процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності вищого навчального закладу/закладу вищої освіти чи наукової установи з міжнародною складовою: індивідуальна мобільність (студентів, науковців, викладачів, адміністративного персоналу); створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм» [8, с. 25].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях М. Дебич детально проаналізовано комюніке конференцій міністрів, відповідальних за вищу освіту (2001–2015) та зазначено, що у них є посилення на підтримку програм подвійних/спільних ступенів, спільного забезпечення якості та мобільності студентів, викладачів і персоналу [2; 3]. Крім того, автор зазначає, що «подвійні/спільні ступені є потужними інструментами для того, щоб сприяти підвищенню якості та взаємному визнанню кваліфікацій; залучати таланти; поглибити партнерство; збагачувати міжнародний досвід; покращувати міжкультурні компетентності; сприяти працевлаштуванню випускників» [3, с. 33].

Мета статті – проаналізувати нормативні документи, які уможливають розроблення та реалізацію програм подвійних/спільних ступенів. Виходячи із мети поставлено завдання: проаналізувати нормативно-правові документи України та ЄПВО щодо розроблення та реалізації програм подвійних/спільних ступенів. Метод аналізу та узагальнення використано для досягнення мети даної статті.

Виклад основного матеріалу статті. Національний освітній глосарій визначає поняття «подвійний диплом/ступінь (double diploma/degree)» та «спільний ступінь (joint degree)», проте М. Дебич, спираючись на детальний аналіз кваліфікаційних термінів, наполягає на доцільності вживання терміну «програми подвійних/спільних ступенів» [3, с. 36]. Програми подвійних/спільних ступенів ми розглядаємо як один із засобів інтернаціоналізації вищої освіти та її індикатор.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) визначено підготовку «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» основним пріоритетом розвитку вищої освіти [5].

В Україні затверджені урядом Національна рамка кваліфікацій та Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, формують певну законодавчу базу для розроблення програм подвійних/спільних ступенів. З іншого боку, університети в умовах жорсткої конкуренції у відповідь на вимоги трансформаційних змін у суспільстві та сучасні потреби студентів, виробляють власну стратегію розвитку, відображаючи у своїй нормативно-правовій базі, зокрема, стратегію реалізації таких спільних програм.

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» зазначено: «право на академічну мобільність може бути реалізоване на підставі міжнародних договорів про співробітництво в галузі освіти та науки, міжнародних програм та проектів, договорів про співробітництво між вітчизняними вищими навчальними закладами (науковими

установами) або їх основними структурними підрозділами, між вітчизняними та іноземними вищими навчальними закладами (науковими установами) та їх основними структурними підрозділами (далі – вищі навчальні заклади (наукові установи) – партнери), а також може бути реалізоване вітчизняним учасником освітнього процесу з власної ініціативи, підтриманої адміністрацією вітчизняного вищого навчального закладу (наукової установи), в якому він постійно навчається або працює, на основі індивідуальних запрошень та інших механізмів» [10].

Україна ратифікувала «Конвенцію про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні», підписану від імені України 11 квітня 1997 року в м. Лісабоні (Португалія) [11].

Процедура визнання в Україні Документів здійснюється такими компетентними органами: 1) вищим навчальним закладом – з метою зарахування власника Документа на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника до цього вищого навчального закладу. 2) МОН – з метою працевлаштування та/або продовження навчання власника Документа на території України. Рішенням МОН підтверджується право власника Документа на продовження навчання та/або працевлаштування в Україні, про що видається Свідоцтво [4].

Як зазначено вище, підтримка програм подвійних/спільних ступенів, спільного забезпечення якості та мобільності студентів, викладачів і персоналу є на порядку денному усіх конференцій міністрів, відповідальних за вищу освіту у ЄПВО. У комюніке (2009) вказано, що необхідно створити умови, щоб мобільність вважалася правилом і не була винятком; у всіх освітніх програмах слід передбачити «вікна мобільності»; необхідно розробити програми спільних ступенів, а мобільність повинна стати важливим компонентом

науково-дослідної підготовки. На наступне десятиліття спільні ступені та програми стануть загальною практикою [7].

У Бухарестському комюніке (2012) підкреслена важливість забезпечення якості програм подвійних/спільних [6].

У Єреванському комюніке (2015) зазначено, що слід розробити більш ефективну політику щодо визнання кредитів, отриманих за кордоном, кваліфікацій в академічних та професійних цілях та попереднього навчання. Прийнято Європейський підхід до забезпечення якості спільних програм [14].

У Паризькому комюніке (2018) зазначено, що розвиток Бази даних результатів зовнішнього забезпечення якості (Database of External Quality Assurance Results, DEQAR) сприятиме розробленню програм подвійних/спільних ступенів [9].

Аналіз досліджень дав змогу виокремити такі проблеми при розробленні та реалізації програм подвійних/спільних ступенів: забезпечення стійкості; забезпечення належного фінансування; розроблення курикулуму; юридичні питання; набір студентів; забезпечення підтримки з боку національних чи міжнародних організацій / уряду; акредитація програм; академічні календарні відмінності; інституційна підтримка; договір про перезарахування кредитів; спілкування з партнером; договір про структуру плати; мовні питання; ступінь угоди про тривалість; подвійний підрахунок кредитів; ведення переговорів про розроблення програм [13, с. 32].

Висновки. Питання реалізації програм подвійних/спільних ступенів розглядалося на всіх конференціях міністрів, відповідальних за вищу освіту ЄПВО. Аналіз нормативно-правових документів України засвідчив, що на національному рівні є відповідні документи, які уможливають розроблення та реалізацію програм подвійних/спільних ступенів: Положення про академічну мобільність, ратифікована

Конвенція про визнання кваліфікацій. З огляду на висловлені нами на початку статті зауваження, що стосуються особливої зацікавленості провідних держав у підвищенні якості національних дипломів у поєднання із залучення здібної молоді з інших держав, керівникам освітньої сфери України слід серйозно подумати над тим, як отримати користь від міжнародної співпраці і не перетворитися з сировинного джерела на постачальника здібної і дуже перспективної інтелектуальної сили.

Література:

1. Гриневич, Л. Пріоритетні напрями змін у вищій освіті на 2018–2019 рр. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/infographik/MON_prioritety_new.pdf.
2. Дебич, М.А. (2017). *Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід*. Суми. Університетська книга. URL: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/monogr_Internaciya_VishOsv_Svit-dosvid_2017_Debich-M_291p.pdf.
3. Дебич, М., Степаненко, І. *Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету*. К., ДП «НВЦ Прорітети»: - http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Liderstvo/Internacionalz_instrum_rozv_liders_Univ._Stepanenko-Debych_2017_44c.pdf.
4. Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту. Наказ Міністерства освіти і науки від 05. 05. 2015 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15>.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.14 р. № 1556-VII. Газета «Голос України» від 06.08.14 р. № 148.
6. Комюніке конференції Європейських Міністрів, відповідальних за вищу освіту «Використання нашого потенціалу з найбільшою

- користю: консолідація Європейського простору вищої освіти» Бухарест 26 та 27 квітня 2012 р. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/buxarestske-komyunike.html>.
7. Комюніке конференції Європейських Міністрів, відповідальних за вищу освіту «Болонський процес 2020 – Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі» Льовен / Лувен-ла-Нев, 28–29 квітня 2009 р. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/lovenske-komyunike.html>.
 8. Національний освітній глосарій: вища освіта (2014). авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін.; за ред. В. Г. Кременя; МОН України, НАПН України, Нац. Темпус-офіс в Україні. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, Плеяди, 100 с.
 9. Паризьке комюніке. Париж, 25 травня 2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueneua2018.pdf>.
 10. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF>.
 11. Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1273-14>.
 12. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/bologna_internet_chapter_7_0.pdf.

13. Obst, D., Kuder, M., Banks C. *Joint and Double Degree Programs in the Global Context: Report on an International Survey*. New York, NY: Institute of International Education. URL: http://ecahe.eu/w/images/2/29/Joint_Double_Degree_Programs_In_The_Global_Context_-_Survey_Report.pdf.
14. Yerevan Communiqué. The Bologna Process Revisited: the Future of the European Higher Education Area” 14–15 May 2015. URL: https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/EHEA_2015_Yerevan-Communique.pdf.

References:

1. Hrynevych, L. *Priorytetni napriamy zmin u vyshchii osviti na 2018–2019* [Priority directions for changes in higher education for 2018–2019]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/infographik/MON_prioritety_new.pdf. [in Ukrainian].
2. Debych, M.A. (2017). *Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: svitovyi dosvid* [Higher education internationalization: global experience]. Sumy: Universytetska knyha. URL: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/monogr_Internaciya_VishOsv_Svit-dosvid_2017_Debich-M_291p.pdf. [in Ukrainian].
3. Debych, M., Stepanenko, I. (2017). *Internatsionalizatsiia iak instrument rozvytku liderskoho potentsialu* [Internationalization as a tool for university leadership development]. K.: DP «NVTs Priorytety»: -
http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Liderstvo/Internacionalz_instrum_rozv_liders_Univ._Stepanenko-Debych_2017_44c.pdf. [in Ukrainian].

4. Deiaki pytannia vyznannia v Ukraini inozemnykh dokumentiv pro osvitu. [Some issues on recognition of foreign education documents in Ukraine]. Nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 05. 05. 2015 № 504. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0614-15>. [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [On Higher Education] from 01.07.14 p. № 1556-VII. Hazeta «Holos Ukrainy» from 06.08.14 p. № 148. [in Ukrainian].
6. Komiunike konferentsii yevropeiskykh ministriv, vidpovidalnykh za vyshchu osvitu «*Vykorystannia nashoho potentsialu z naibilshoyu korystiu: konsolidatsiia Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity*» [Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area]. Bucharest, April 26–27, 2012. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/buxarestske-komyunike.html>. [in Ukrainian].
7. Komiunike konferentsii yevropeiskykh ministriv, vidpovidalnykh za vyshchu osvitu «*Bolonskyi protses 2020 – Prostir yevropeiskoi vyshchoi osvity u novomu desiatyrichchi*» [The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade]. Leuven / Louvain-la-Neuve, April 28–29, 2009. URL: <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/lovenske-komyunike.html>. [in Ukrainian].
8. Natsionalnyi osvitnii hlosarii: vyshcha osvita [National educational glossary] (2014). V.M. Zakharchenko, S.A. Kalashnikova, V.I. Luuhovyi et al.; ed. V.H. Kremen; MON Ukrainy, NAPN Ukrainy, Nats. Tempus-office v Ukraini. 2-he vyd., pererob. i dop. Kuiv, Pleiady, 100 s. [in Ukrainian].
9. Paryzke komiunike [Paris communiqué]. Paris, May 25, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0>

- %B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf. [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok realizatsii prava na akademichnu mobilnist [On Academic mobility]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid August 12, 2015 № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF>. [in Ukrainian].
 11. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro kvalifikatsii z vyshchoi osvity v Yevropeiskomu rehioni [On the ratification of the Convention on the Recognition of Qualifications in Higher Education in the European Region]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1273-14>. [in Ukrainian].
 12. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. *The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.- https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/bologna_internet_chapter_7_0.pdf. [in English].
 13. Obst, D., Kuder, M., Banks C. *Joint and Double Degree Programs in the Global Context: Report on an International Survey*. New York, NY: Institute of International Education. URL: http://ecahe.eu/w/images/2/29/Joint_Double_Degree_Programs_In_The_Global_Context_-_Survey_Report.pdf. [in English].
 14. Yerevan Communiqué. *The Bologna Process Revisited: the Future of the European Higher Education Area*. 14–15 May, 2015. URL: https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/EHEA_2015_Yerevan-Communique.pdf. [in English].

Copyright: O. A. Humenna ©. 2020. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.